

HRVATSKI SABOR

KLASA: 021-03/23-14/289

URBROJ: 65-24-5

Zagreb, 29. siječnja 2024.

ZASTUPNICAMA I ZASTUPNICIMA HRVATSKOGA SABORA

Na temelju članka 143. stavka 2. Poslovnika Hrvatskoga sabora u prilogu dostavljam odgovor na zastupničko pitanje od 20. prosinca 2023. godine, **Sabine Glasovac**, zastupnice u Hrvatskom saboru, koji je dostavio ministar znanosti i obrazovanja.

PREDSJEDNIK
Gordan Jandroković

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO ZNANOSTI I OBRAZOVANJA
mzo.gov.hr

KLASA: 022-01/23-01/00019
URBROJ: 533-01-24-0004

Zagreb, 25. siječnja 2024.

REPUBLIKA HRVATSKA
65 - HRVATSKI SABOR
ZAGREB, Trg Sv. Marka 6

Primljeno:	129-01-777		
Klasifikacijska oznaka:	022-01/23-01/00019	Org. jed.	65
Udžbeni broj:	533-24-4	Pril.	2
		Vrij.	-

HRVATSKI SABOR
n/p g. Gordanu Jandrokoviću,
predsjedniku Hrvatskog sabora
Trg sv. Marka 6
10000 Zagreb

PREDMET: Zastupničko pitanje Sabine Glasovac u vezi brisanja iz Kataloga
odobrenih udžbenika, udžbenika za četvrti razred gimnazije "Zašto je
povijest važna?"
- odgovor, dostavlja se

Veza: KLASA: 021-03/23-14/289, URBROJ: 65-23-2 od 20. prosinca 2023.

Poštovani predsjedniče Hrvatskog sabora,

Ministarstvo znanosti i obrazovanja zaprimilo je od Hrvatskog sabora dana 27. prosinca 2023. godine zastupničko pitanje Sabine Glasovac (KLASA: 021-03/23-14/289, URBROJ: 65-23-2) od 20. prosinca 2023. godine, zastupnice u Hrvatskom saboru, vezano uz brisanje udžbenika povijesti za četvrti razred gimnazije "Zašto je povijest važna? 4" iz Kataloga odobrenih udžbenika. Sukladno članku 142. stavku 1. Poslovnika Hrvatskog sabora, u nastavku Vam dostavljamo odgovor na postavljeno zastupničko pitanje.

Sukladno članku 15. stavku 1. točki 2. Zakona o udžbenicima i drugim obrazovnim materijalima za osnovnu i srednju školu (NN 116/18, 85/22), propisano je da ako udžbenik nije usklađen s predmetnim kurikulumom, Ministarstvo znanosti i obrazovanja (dalje u tekstu: Ministarstvo) po službenoj dužnosti ili na zahtjev podnositelja pokreće postupak brisanja udžbenika iz Kataloga.

Slijedom zaprimanja većeg broja primjedbi na sadržaj udžbenika „Zašto je povijest važna? 4“ autora Miljenka Hajdarovića, Vedrana Ristića i Nikice Torbice, nakladnika Profil Klett d.o.o. (dalje u tekstu: Udžbenik), Ministarstvo je zatražilo mišljenje Agencije za odgoj i obrazovanje o tome sadrži li Udžbenik netočne i zastarjele podatke koji bitno utječu na vjerodostojnost sadržaja i koji upućuju učenike na pogrešne zaključke ili otežavaju stjecanje znanja.

Agencija je u stručnom mišljenju (KLASA: 602-01/23-01/165, URBROJ: 561-09/06-23-02) dalje u tekstu: Mišljenje Agencije) od 23. studenoga 2023. godine negativno ocijenila navedeni Udžbenik.

Sukladno članku 15. stavku 2. *Zakona o udžbenicima i drugim obrazovnim materijalima za osnovnu i srednju školu* propisano je da o brisanju udžbenika iz Kataloga u slučajevima iz stavka 1. istoga članka ministar odlučuje rješenjem, na temelju mišljenja stručnog povjerenstva iz članka 7. ovoga Zakona ili agencije nadležne za obrazovanje.

Sukladno navedenim zakonskim odredbama, a na temelju Mišljenja Agencije, Ministarstvo je donijelo rješenje o brisanju udžbenika (KLASA: UP/I-602-09/21-03/00001, URBROJ: 533-06-23-0003) od 5. prosinca 2023. godine.

U privitku Vam dostavljamo zatraženo rješenje Ministarstva znanosti i obrazovanja od 5. prosinca 2023. godine te stručno mišljenje Agencije za odgoj i obrazovanje od 23. studenoga 2023. godine.

S poštovanjem,

MINISTAR

prof. dr. sc. Radovan Fuchs

Privitak:

Kao u tekstu

Dostaviti:

- 1) Naslovu,
- 2) Pismohrani, ovdje.

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO ZNANOSTI I OBRAZOVANJA
mzo.gov.hr

KLASA: UP/I-602-09/21-03/00001
URBROJ: 533-06-23-0003

Zagreb, 5. prosinca 2023.

Na temelju članka 15. stavka 2. Zakona o udžbenicima i drugim obrazovnim materijalima za osnovnu i srednju školu (Narodne novine, broj 116/18. i 85/22.) ministar znanosti i obrazovanja donosi

RJEŠENJE

Iz Kataloga odobrenih udžbenika briše se udžbenik *ZAŠTO JE POVIJEST VAŽNA? 4 : udžbenik povijesti za četvrti razred gimnazije*, autora Miljenka Hajdarovića, Vedrana Ristića i Nikice Torbice, nakladnika Profila Kletta d.o.o., Hektorovićeve 2, 10 000 Zagreb.

Obrazloženje

Stručno povjerenstvo za prosudbu udžbenika Povijesti za gimnazije, imenovano Odlukom ministra znanosti i obrazovanja (KLASA: 023-03/21-06/00001, URBROJ: 533-06-21-0015) od 22. ožujka 2021. godine, dana 1. travnja 2021. godine je Udžbenik *ZAŠTO JE POVIJEST VAŽNA? 4 : udžbenik povijesti za četvrti razred gimnazije* autora Miljenka Hajdarovića, Vedrana Ristića i Nikice Torbice, nakladnika Profila Kletta d.o.o. (u daljnjem tekstu: Udžbenik) prosudilo usklađenim s predmetnim kurikulumom, međupredmetnim temama i Pravilnikom o udžbeničkom standardu te članovima stručnih povjerenstava za procjenu udžbenika i drugih obrazovnih materijala (Narodne novine, broj: 9/19). Na temelju pozitivnog mišljenja Stručnog povjerenstva ministar znanosti i obrazovanja donio je Rješenje (KLASA: UP/I-602-09/21-03/00001, URBROJ: 533-06-21-0002) od 20. svibnja 2021. godine, kojim se odobrava korištenje Udžbenika u školi i uvrštavanje u Katalog odobrenih udžbenika za osnovnu školu, gimnazije i srednje strukovne škole za školsku godinu 2021./2022.

Ministarstvo znanosti i obrazovanja zaprimilo je veći broj primjedbi na sadržaj Udžbenika te je stoga od Agencije za odgoj i obrazovanje (u daljnjem tekstu: Agencija), dopisom (KLASA: 602-09/23-01/00119, URBROJ: 533-06-23-0001) od 18. listopada 2023. godine zatražilo stručno mišljenje o sadržaju Udžbenika, odnosno zatražilo je mišljenje o tome sadrži li Udžbenik netočne i zastarjele podatke koji bitno utječu na vjerodostojnost sadržaja i koji upućuju učenike na pogrešne zaključke ili otežavaju stjecanje znanja.

Agencija je u stručnom mišljenju (KLASA: 602-01/23-01/165, URBROJ: 561-09/06-23-02) od 23. studenoga 2023. godine negativno ocijenila Udžbenik jer isti ne slijedi u potpunosti propisani kurikulum. U obrazloženju stručnog mišljenja Agencija navodi da poučavanje o interpretacijama koje

uvode autori u svoj Udžbenik, tj. proučavanje i propitivanje djela i stavova pojedinih povjesničara (sekundarnih povijesnih izvora) o pojedinim povijesnim događajima i procesima nisu propisani službenim kurikulumom za nastavu Povijesti u gimnazijama. Agencija dalje navodi da službeni kurikulum propisuje nešto posve drugo, tj. poučavanje povijesti čovječanstva kroz šest tehničkih koncepata od kojih su pojedini zanemareni i minorizirani, da pojedini povijesni zemljovidni pogrešne prikaze, da pojedini primarni povijesni izvori nisu adekvatno objašnjeni i pitanja uz njih nisu dobro oblikovana te da sugestivna pitanja nisu prihvatljiva u udžbenicima, a Udžbenik ih sadrži u većem broju. Agencija zaključuje da se i u preostalim dijelovima Udžbenika nalaze sugestivna pitanja i fotografije koje učenike upućuju na pogrešne zaključke te ne razvijaju kritičko mišljenje i aktivno učenje, posebno u poglavlju Udžbenika koje se odnosi na stvaranje moderne Republike Hrvatske, višestranačje u Republici Hrvatskoj i Domovinski rat. Udžbenik u pojedinim dijelovima sadrži netočne činjenične podatke i kriva tumačenja pojedinih povijesnih procesa, a koji bitno utječu na vjerodostojnost sadržaja i upućuju učenike na pogrešne zaključke ili otežavaju stjecanje znanja.

Slijedom navedenog, s obzirom na to da je sukladno članku 15. stavku 1. podstavku 4. utvrđeno da Udžbenik sadrži netočne i zastarjele podatke koji bitno utječu na vjerodostojnost sadržaja i koji upućuju učenike na pogrešne zaključke ili otežavaju stjecanje znanja, na temelju članka 15. stavka 2. Zakona riješeno je kao u izreci ovoga rješenja.

Uputa o pravnom lijeku:

Protiv ovoga Rješenja nije dopuštena žalba, već se može pokrenuti upravni spor tužbom pred nadležnim upravnim sudom u roku 30 dana od dana dostave ovoga Rješenja.

Dostaviti:

1. Profil Klett d.o.o., Hektorovićeve 2, 10 000 Zagreb
2. Pismohrana, ovdje.

30-11-2023

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

KLASA: 602-01/23-01/165
URBROJ: 561-09/06-23-03
Zagreb, 28. studenoga 2023.

Donje Svetice 38, 10000 Zagreb, Croatia
TEL +385 (0)1 2785 0017 | FAX +385 (0)1 2785 0011
WEB www.azoo.hr
MS 1778129 | PIB 72193628411 | IBAN HR 1210010015 18630000160

MINISTARSTVO ZNANOSTI I OBRAZOVANJA
Uprava za potporu i unaprjeđenje sustava odgoja i obrazovanja
ravnatelj uprave Momir Karin, prof.

Predmet: Pokretanje postupka brisanja udžbenika *Zašto je povijest važna?* iz Kataloga
odobrenih udžbenika
- stručno mišljenje, dostavlja se

Poštovani,

povodom Vašeg zahtjeva u gornjem predmetu, u prilogu dostavljamo stručno mišljenje
(KLASA: 602-01/23-01/165, URBROJ: 561-09/06-23-02) od 23. studenoga 2023. godine.

S poštovanjem,

V. D. RAVNATELJA

Daria Kurtić, prof.

PRIJEMNI ŠTAMPILJ
REPUBLIKA HRVATSKA

533 Ministarstvo znanosti i obrazovanja

Primljeno: 30.11.2023.		
Klasifikacijska oznaka:	Ustrojstvena jedinica:	
602-09/23-01/00119	533-08-02-01/1083	
Redni broj:	Prilozi:	Vrijednost:
0003	0	

d5475715

Dostaviti:

1. Naslovu i
2. Pismohrani.

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

KLASA:602-01/23-01/165
URBROJ: 561-09/06-23-02
Zagreb, 23. studenoga 2023.

Dunje Svetice 38, 10000 Zagreb, Croatia
tel. +385 (0)1 2785 000 | fak. +385 (0)1 2785 001
web www.a2no.hr
ma. 1778129 | oib. 72793628411 | PIBVHR 121001005 1863000160

Temeljem članka 15. Zakona o udžbenicima i drugim obrazovnim materijalima za osnovnu i srednju školu (Narodne novine, 116/18, 85/22 i 149/22), dopisa Ministarstva znanosti i obrazovanja (KLASA: 602-09/23-01/00119, URBROJ: 533-06-23-0001) od 18. listopada 2023. godine mr. sc. Marijana Marinović, višu savjetnica u Agenciji za odgoj i obrazovanje, daje

STRUČNO MIŠLJENJE

kojim se negativno ocjenjuje udžbenik za četvrti razred gimnazije *Zašto je povijest važna? 4* autora Miljenka Hajdarovića, Vedrana Ristića i Nikice Torbice, nakladnika Profil Klett.

Obrazloženje

Ministarstvo znanosti i obrazovanja u dopisu (KLASA: 602-09/23-01/00119; URBROJ: 533-06-23-0001, od 18. listopada 2023.) zatražilo je od Agencije za odgoj i obrazovanje stručno mišljenje sadrži li udžbenik za četvrti razred gimnazije *Zašto je povijest važna? 4* nakladnika Profil Klett, autora Miljenka Hajdarovića, Vedrana Ristića i Nikice Torbice, netočne i zastarjele podatke koji bitno utječu na vjerodostojnost sadržaja i koji upućuju učenike na pogrešne zaključke, ili otežavaju stjecanje znanja, a sukladno članku 15. stavak 2. Zakona o udžbenicima i drugim obrazovnim materijalima za osnovnu i srednju školu (NN, broj 116/2018. i 85/2022).

Analiza sadržaja udžbenika *Zašto je povijest važna? 4* za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda iz Kurikuluma za nastavni predmet Povijest za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj (NN, broj 27/2019) dala je sljedeće rezultate:

Uvodnik udžbenika pod naslovom *Izazovi proučavanja suvremene povijesti* (str. 7-10) sadrži pet fotografija i jedan slikovni prikaz uz koje se nalaze komentari i pitanjima za učenike te središnji tekst. U središnjem tekstu autori objašnjavaju s kojim izazovima se suočavaju znanstvenici povjesničari i drugi (producenti filmova, novinari i pisci na internetu) pišući svoja djela, tj. njihove perspektive i povijesne interpretacije. Objašnjava se kako će se učenici postaviti pri proučavanju pojedinih interpretacija (autori ih ovdje nazivaju i sekundarnim povijesnim izvorima), naglašava se važnost toga na koji način pojedini autori uključuju primarne povijesne izvore, tj. povijesna vrela u svoje istraživanje. Nadalje, govori se o svjedočanstvima živih svjedoka događaja i njihovoj pouzdanosti, te kako takvo povijesno vrelo uvrstiti u interpretaciju. Na kraju uvodnog teksta objašnjava se što su osjetljive i kontroverzne teme.

Napomena uz uvodni dio teksta: U Kurikulu za nastavni predmet Povijest za osnovne škole i gimnazije u RH (NN27/2019) u poglavlju *Učenje i poučavanje predmeta* stoji: "Svrha i ciljevi učenja i poučavanja Povijesti ostvaruju se s pomoću pet domena, šest tehničkih koncepata te odgojno-obrazovnih ishoda učenja. Poučavanje s naglaskom na koncepte omogućuje učenicima razvijanje osjećaja za kronologiju, razumijevanje utjecaja prostora na događaje, pojave i procese u prošlosti, razumijevanje uzroka i posljedica, kontinuiteta i promjena,

perspektiva, kritičko promišljanje na temelju povijesnih izvora te stvaranje i prezentiranje vlastitih zaključaka. Ishodi učenja i pripadajuće razine usvojenosti predstavljaju poželjna znanja i vještine koji se od učenika očekuju u određenoj godini učenja. Povijesni sadržaji služe stjecanju potrebnih znanja, svladavanju tehničkih koncepata te ostvarivanju ciljeva i ishoda učenja." Zatim se u dokumentu detaljno objašnjavaju domene (društvo, ekonomija, politika, znanost i tehnologija, filozofsko-religijsko područje) i tehnički koncepti (vrijeme i prostor, uzroci i posljedice, kontinuitet i promjena, usporedba i sučeljavanje, povijesna perspektiva i rad s povijesnim izvorima). *Koncept rada s povijesnim izvorima ili vrelima*, o kojima se u službenom dokumentu govori, odnosi se na materijalne ili pisane ostatke iz prošlosti koji sadrže podatke o životu i djelovanju ljudi u minulim stoljećima i tisućljećima tj. primarne povijesne izvore. U njima se nalaze tragovi sveukupne čovjekove djelatnosti koji vode do saznanja o aktivnosti i međusobnim odnosima ljudi na različitim područjima života. Iz njih povijesna znanost crpi gradivo za rekonstrukciju povijesnih događaja, pa su povijesni izvori ili vrela osnovica i nezamjenjivo polazište znanstvenih istraživanja. Povijesni izvori čuvaju se u posebnim ustanovama, muzejima, zbirkama, knjižnicama i arhivima. Objavljeni tiskom postaju dostupni istraživačima i širem krugu zainteresiranih. Za potrebe poučavanja u školama i odgovarajućim fakulterima i visokim učilištima u Republici Hrvatskoj objavljuju se posebne knjige s pisanim izvorima i ti objavljeni izvori postaju autentično sredstvo za razumijevanje povijesničarova rada i spoznaja o čovjekovom razvojnem putu u prošlosti (vidi *Kurikulum* str. 5).

U službenom dokumentu se zatim objašnjava *koncept povijesne perspektive*. Poput povijesničara i učenici moraju promatrati ljude u prošlosti i njihovo djelovanje u kontekstu razdoblja u kojem su živjeli, a ne im pridavati vrijednosti i vjerovanja današnjice (vidi *Kurikulum* str. 5). Dakle povijesna perspektiva o kojoj se govori u službenom dokumentu, odnosi se na ljude u prošlosti, sudionike događaja o kojem se govori, na identifikaciju njihovih vrijednosti, vjerovanja i prakse, a ne na perspektivu povijesničara i drugih koji pišu povijesna djela. Kurikulum ne govori o tome da treba proučavati kako perspektiva autora utječe na njegovu interpretaciju tj. historiografsko djelo ili dokumentarni film i sl.

Daljnja analiza pojedinih poglavlja udžbenika pokazala je da autori u pojedinim temama u udžbeniku pristupaju uvođenju sekundarnih povijesnih izvora tj. interpretacija znanstvenika iako one kurikulumom nisu propisane, npr. izvor 113. *Vladimir Geiger i Suzana Lečak u članku Politika retribucije u Europi nakon Drugog svjetskog rata pišu...*; izvor 115. *njemačka povijesničarka Marie-Janine Calle u djelu Tito Der ewige partisan (2020) piše...*; izvor 116. *Hrvatski povijesničar Ivo Goldstein u knjizi Hrvatska 1918. – 2008. piše...*; izvor 135. *Povijesničar Ante Nazor u knjizi Domovinski rat (2018) piše...*; izvor 136. *Povijesničarka Snježana Koren u udžbeniku Povijest 8 (2015) piše...*; izvor 137. *Hrvatski sociolozi Inga Tomić-Koludrović i Mirko Petrić u znanstvenome radu Hrvatsko društvo – prije i tijekom tranzicije (2007) pišu...*; izvor 170. *Magdalena Najbar Agličić u sažetku za znanstveni kolegij Povijest u javnom prostoru piše...* i dr. Navedeni sekundarni izvori sadrže kratki odlomak iz autorove knjige koji opisuje određeni događaj ili povijesnu osobu, a uz odlomak je kratki komentar autora udžbenika s pitanjima i zadacima za učenike koji se odnose za analizu priloženog teksta iz knjige npr. izvor 115. i 116. u kojima se donosi stav dvojice povijesničara o odnosu Stepinca i ustaškog režima, te se zatim od učenika traži da se naведу sličnosti i razlike u njihovim prikazima te da se na temelju usporedbe argumentira je li Stepinac kontroverzna osoba.

Uz sekundarne povijesne izvore u pojedinim poglavljima udžbenika nalaze se i primarni povijesni izvori (slikovni i pisani) s popratnim komentarima autora udžbenika uz koje su pitanjima i zadaci za učenike. Tako se na str. 223 udžbenika nalazi fotografija Alojzija Stepinca koja je snimljena tijekom sudjenja 30. rujna 1946. godine. Tekst koji su napisali autori udžbenika odstupa od uobičajenoga teksta uz fotografiju i on je sljedeći:

„Stepinac je optužen za suradnju s ustašama, pokršćavanje Srba i protunarodno djelovanje nakon rata. Osuđen je na 16 godina zatvora s prisilnim radom i gubitak građanskih prava na tri godine. Od 1951. g. postao je u kućni pritvoru župnome dvoru u Krašiću. Izveden je pred sud jer je tadašnja vlast željela onemogućiti njegovo javno djelovanje. Komunisti na vlasti smatrali su ga svojim protivnikom. Županijski sud u Zagrebu 2016. godine poništio je presudu Stepincu. Presuda je poništena zbog nepravedno provedenoga ili montiranog postupka, no to ne znači da je rehabilitiran.“

U navedenom tekstu uz fotografiju, a koji su napisali autori, ne komentira se sadržaj fotografije, što je uobičajeno i u skladu s metodikom nastave povijesti, već se opisuje sudbina Stepinca nakon završetka rata, tj. suđenje, presuda, odnos komunističke vlasti prema Stepincu i na kraju se komentira odluka Županijskog suda u Zagrebu 2016. godine. Nema pitanja i zadataka za učenike. Ovdje je, s obzirom na gore citirani sadržaj, bio otvoren prostor da se ispod fotografije citira presuda Županijskog suda iz 2016. koja je ovdje primarni povijesni izvor i da se postave pitanja i zadaci učenicima koji će povezati dva izvora (fotografiju i presudu) kako je to npr. učinjeno u udžbeniku na stranici 66 (Izvor 22). Tu se nalazi fotografija: *Nadbiskup Alojzije Stepinac na primanju kod Pavelića*. Ispod fotografije slijedi odlomak iz pisma koje je Stepinac uputio svećenicima nakon proglašenja NDH i sljedeća pitanja i zadaci za učenike: *Kakva je Stepinčeva reakcija na uspostavu NDH? Zašto nalaže održavanje misa zahvalnicu? Zatim slijede pitanja koja se vežu uz sljedeći primarni izvor pod brojem 23. u kojem se donosi Mačekova izjava povodom uspostave NDH, a pitanja su sljedeća: *Kakva je Mačekova reakcija na uspostavu NDH? Kome se sve obraća u ovome pozivu? Zašto je uputio takav poziv? Nema pitanja za usporedbu i sučeljavanje kojima bi se uočile sličnosti i razlike u postupanju dviju povijesnih osoba te pitanja vezana uz povijesnu perspektivu, tj. djelovanje osoba u kontekstu razdoblja u kojem su živjeli.**

U presudi iz 2016. godine, a koja se u udžbeniku ne prenosi kao primarni povijesni izvor već se njezin sadržaj samo komentira, iznad ostalog stoji:

„Zbog svih utvrđenih povreda priznatih načela pravne države i demokratskog društva, prihvaćena je revizija i poništena je presuda Vrhavnog suda Narodne Republike Hrvatske u Zagrebu os 11. listopada 1946., broj Stup. 6/1946., a posljedica takve odluke je da se dr. Alojzije Stepinac ima smatrati neosuđivanom i nevinom osobom.“

Cjelokupni tekst presude iz 2016. dostupan je na internetu

(<https://sudovi.hr/sites/default/files/dokumenti/202009/22.7.2016.%20STEPINAC.pdf>).

Komentar autora udžbenika tj. njihova sljedeća tvrdnja *„presuda je poništena zbog nepravedno provedenoga ili montiranog postupka, no to ne znači da je rehabilitiran“* navodi učenike na krive zaključke, tj. dovodi u sumnju presudu da se Stepinac ima smatrati neosuđivanom i nevinom osobom odnosno insinuirira krivnju Stepinčevu.

U udžbeniku su veliki problem i pojedina pitanja za učenike uz druge primarne povijesne izvore npr:

Jesu li atomske bombe bačene na Japan bile nužne ili su služile kao upozorenje Sovjetima?

Kako ocijeniti Josipa Broza Tita – kao revolucionara, diktatora ili velikog državnika?

Možemo li NDH smatrati samo kvislušskom tvorevinom ili je pak ostvarenje želje Hrvata za državom?

To su sugestivna pitanja. Naime, ovakva pitanja se ne postavljaju učeniku ako želimo razvijati kritičko i kreativno mišljenje i aktivno učenje. Sugestivnim pitanjima se odgovor pretpostavlja, sugerira i time se ograničava učenika, nameće mu se određeni stav te mu se uskraćuje sloboda mišljenja. Uz to, prvo pitanje *Jesu li atomske bombe bačene na Japan bile nužne* je necivilizacijsko pitanje i nedopustivo u bilo kojem udžbeniku.

Daljnja analiza udžbenika pokazala je i niz materijalnih pogreški u pojedinim dijelovima teksta i priložima koji ga nadopunjuju, među kojima izdvajamo sljedeći:

udžbenik strana 67. izvor 24. gdje stoji da je NDH-a prema njemačkim podacima iz svibnja 1941. godine imala oko 6,3 milijuna stanovnika. Ispod teksta je grafički prikaz narodnosnog sastava stanovništva. Kad se zbroje svi stanovnici u grafičkom prikazu, ispada da je NDH-a imala 6.995 milijuna stanovnika. Od kuda su vadeni podaci u grafičkom prikazu? Da li se ovdje radi o dva izvora, ili je grafički prikaz produkt autora udžbenika gdje je on unio krive brojčane podatke?

Nadalje, analiza sadržaja nastavne teme u udžbeniku *Hrvatski prostor između dvaju svjetskih ratova* daje sljedeće rezultate:

Prema službenom kurikulumu sadržaji za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda u ovoj temi su: *sukob federalizma i unitarizma i rješavanje hrvatskog i ostalih nacionalnih pitanja u prvoj jugoslavenskoj državi te talijanska ekspanzija na dio istočnog Jadrana i hrvatski otpor talijanskom fašizmu.*

Sadržaji navedene teme su strukturirani, oblikovani i prezentirani na 15 stranica (od 27 do 42 stranice). Središnji dio sadrži osnovni tekst kojeg učenik mora usvojiti, a on se sastoji od odabranih činjenica o navedenim povijesnim događajima i procesima te njihova objašnjenja tj. interpretacije od strane autorskog tima. Sadržaji u središnjem dijelu obogaćeni su dopunskim materijalima: jednim slikovnim prikazom, osam fotografija, četiri povijesna zemljovida i sedam pisanih povijesnih izvora. Uz dopunske materijale nalaze se komentari autora te pitanja i zadaci za učenike. Dopunski materijali proširuju i produbljuju osnovni tekst tj. u funkciji su njegove osnovne poruke i sadržaja.

Tema se otvara prikazom povijesnog zemljovida na str. 27. koji prikazuje nestanak Austro-Ugarske Monarhije s povijesne pozornice i nastanak novih država (Države SHS i Kraljevstva SHS). Teritorij austrijskog dijela nekadašnje Austro-Ugarske Monarhije kao i teritorij Države SHS tj. njihove zapadne granice nisu točno označene. U tekstu ispod zemljovida stoji da je „Kraljevstvo SHS nastalo ujedinjenjem Države SHS s Kraljevinom Srbijom“ što je netočna tvrdnja, tj. ne navodi se i treća država tj. Kraljevina Crna Gora. Nije točna tvrdnja koja slijedi: „Država SHS bila je međunarodno nepriznata provizorna država koja je temeljem pregovora tijekom Prvog svjetskog rata bila pripremljena za ujedinjenje sa Srbijom.“ Naime, Država SHS nastala je nakon završetka Prvoga svjetskog rata pa nije mogla voditi pregovore u ratu, a političko predstavništvo Hrvata u Austro-Ugarskoj Monarhiji tijekom Prvoga svjetskog rata nije nije pripremalo zajednicu za ujedinjenje sa Srbijom. U tekstu ispod zemljovida se zatim opisuje uređivanje granice na sjeveru s Mađarskom, tj. status Međimurja: „Međimurje je isprava ostalo izvan granica Hrvatske pa je izbio ustanak protiv mađarske vlasti. Ustancima je u pomoć došla vojska, a Međimurje je pripojeno Hrvatskoj“. Opis zbivanja je nerazumljiv i nepotpun. Govori se o ustanku za koji nemamo osnovne podatke: vrijeme, uzroke, sudionike i posljedice. Nedostaje objašnjenje problema Baranje prilikom utvrđivanja granice s Mađarskom. Naime, teritorij Baranje je od 1918. do 1921. godine podijeljen između dvije države. Pitanje zapadne granice Države SHS i Kraljevstva SHS (tzv. jadransko pitanje) prikazano je na drugom povijesnom zemljovidu koji se nalazi na str. 32. U tekstu ispod zemljovida objašnjava se koje je teritorije Italija dobila Rapallskim ugovorom: „Italija dobiva Istru (bez Kastva i Krka), grad Zadar, otoke Cres, Lošinj, Lastovo i Palagruž“. Kastav i Krk označavaju se kao dijelovi Istre što nije točno. U tekstu se ne navode se manji hrvatski otoci Unije, Susak i Sušac. Italija je također Rapallskim ugovorom dobila Trst, Goricu, Gradišku i dio Kranjske što je također trebalo navesti, ako se već tekstualno tumači zemljovid. Tvrdnja koja slijedi ispod zemljovida: „Povlačenje talijanske vojske iz hrvatskih krajeva trajalo je do 1924.“ nije točna. Iz kojih točno hrvatskih krajeva se povlačila talijanska vojska? Istra i Rijeka su u sastavu Kraljevine Italije do njezine kapitulacije 1943. godine.

Slobodna Država Rijeka koja je nastala Rapallskim ugovorom spominje se u tekstu ispod zemljovida i dodatno se pojašnjava u središnjem tekstu na str. 31 i to na sljedeći način:

„Talijanski pjesnik i fašist Gabriele D'Annunzio sa svojim fašističkim odredima arditima 1919. g. ulazi u Rijeku i zauzima ju. Počinju provoditi teror protiv Hrvata; pale hrvatske brodove, razbijaju izloge i uništavaju hrvatske natpise“.

Opis zbivanja u gradu Rijeci je nerazumljiv, priča nije logički strukturirana i nemušto je sročena. Naime, radi se o sljedećem događaju: dana 29. listopada 1918. godine posljednji mađarski guverner vlast u gradu Rijeci predao je predstavniku Narodnog vijeća Države SHS za Rijeku i Sušak. Rijeka ulazi u novoproglašenu Državu SHS. Bio je to prvi neuspjeh pokušaj ujedinjenja Rijeke s maticom zemljom. Epizoda s D'Annunziom, koja je uslijedila nakon njezina priključenja Državi SHS i opisuje se u udžbeniku, bio je pak neuspjeh pokušaj anektiranja Rijeke Italiji. Rijeka je tako postala predmet spora u širim međunarodnim relacijama i spor je riješen Rapalskim ugovorom 1920. kada grad Rijeka postaje slobodna država. Nakon potpisivanja Rapalskog ugovora i stvaranja Slobodne Države Rijeka uslijedio je „krvavi Božić“, sukob između talijanske regularne vojske i arditu D'Annunzijeve vojnika, koji je završio D'Annunzijevim porazom i povlačenjem iz Rijeke. Rijeka se uspjela održati kao samostalna država do 1924. godine.

Na str. 33 nalazi se crno-bijela fotografija koju su autori naslovili *Svečana talijanska parada u Rijeci*. Na fotografiji vidimo transparent Viva L'Italia, zastave, vojnu paradu na gradskoj obali i građane koji prate paradu. Slijede pitanja za analizu povijesnog izvora: *Što misliš tko ih je dočekao s oduševljenjem? Što misliš gdje su neistomišljenici?* Učenici promatrajući priloženu fotografiju, analizirajući povijesni zemljovid i tekst pored fotografije neće moći povezati događaje i odgovoriti na dva postavljena pitanja. Naime, na fotografiji nije vidljivo oduševljenje građana, a u tekstu udžbenika nisu opisane političke stranke koje su djelovale u gradu, njihovi programi i mišljenja. Prema tome učenik ne može znati tko je neistomišljenik tj. tko je uz talijansku vojsku a tko je protiv? Ostaje nejasna svrha fotografije i da li je ona povezana s tekstom na str. 31 ili s povijesnim zemljovidom i tekstom ispod zemljovida na str. 32. Naime, u Rijeku su ušle talijanske postrojbe (regularne i neregularne) u nekoliko navrata u različitim godinama i nastavnik i učenici ne mogu znati na koji se konkretni događaj odnosi ova fotografija jer u naslovu nedostaje taj podatak.

Četvrti povijesni zemljovid na str. 40 prikazuje Banovinu Hrvatsku 1939; Rijeka je na ovom zemljovidu u sastavu Savske banovine što je pogreška. Rijeka je od 1924. u sastavu Kraljevine Italije i u njoj ostaje do njezine kapitulacije. Isti zemljovid s pogreškom nalazi se i u digitalnom dodatku.

U središnjem tekstu koji opisuje političke prilike u Kraljevstvu SHS (stranke i njihove programe i istaknute članove), na str. 28 stoji netočna tvrdnja: *„Mnogi Hrvati željeli su ujedinjenje kako bi došli pod okrilje Antante...“*

Na str. 30. i 40. u središnjem tekstu udžbenika opisuje se djelovanje Komunističke Partije Jugoslavije od 1920. do 1937. godine na sljedeći način:

„Na posebno jakom udaru našla se Komunistička partija koja je prema broju zastupničkih mjesta osvojenih na izborima za Ustavotvornu skupštinu 1920. g. bila treća najjača stranka u državi. Stoga je njezino djelovanje zabranjeno 1920. g. zakonom nazvanim Obznana. Za daljnji obračun s komunistima osnovana je ORJUNA (Organizacija jugoslavenskih nacionalista). Koristila je nasilne metode i nije zbog toga odgovarala pred zakonom.

„KPJ je nakon ujedinjenja bila jedna od najjačih stranaka u državi, a nakon Obznane nastavlja djelovati u ilegali. Uvidjevši da je nacionalno pitanje nezaobilazno u hrvatskoj politici, mijenjaju platformu – zalažu se za demokraciju i republikanizam te protiv fašizma. Nakon uvođenja diktature KP daje proglas o oružanom ustanku na što režim odgovara represijom. Već u svibnju KPJ odustaje od oružanog ustanka. Sekretarom glavnog tijela stranke Centralnog komiteta KPJ 1937. g. postaje Josip Broz Tito. Osnivaju se Komunističke partije Hrvatske i Slovenije u okviru KPJ-a.“

Ovako sročeni tekst učenike će navesti na potpuno krive zaključke o djelovanju KPJ-a, a tvrdnja da se komunisti nakon ujedinjenja u novu državu zalažu za demokraciju i republikanizam nije točna. Naime činjenice o KPJ su sljedeće: na Drugom kongresu KPJ 1920. godine donesen je Program i Statut stranke u kojem je između ostalog stajalo da se stranka bori za stvaranje narodno Crvene armije, rušenje kapitalističkog poretka u državi revolucijom i stvaranje sovjetske republike Jugoslavije u kojoj će se uspostaviti diktatura proleterijata, tj. vladati će samo jedna stranka Komunistička partija. Stranka će u novoj državi provesti eksproprijaciju i socijalizaciju proizvodnje i trgovine i pretvoriti je u zajedničku državnu svojinu, provest će i rekviziciju zgrada i stanova, uvesti obvezno školovanje i odvojiti crkvu od države. Što se tiče nacionalnog pitanja KPJ je u međuratnom razdoblju nekoliko puta mijenjala stav prema nacionalnom pitanju, a na početku svog djelovanja bila je na unitarističkim pozicijama (jedinstveni jugoslavenski narod). Stanje u državi po njezinom osnutku, a osobito nakon uvođenja diktature, prisililo je stranačko vodstvo KPJ na preispitivanje svojih stavova što je dovelo do stvaranja frakcija koje su se oštro sučeljavale na sastancima sve do 1934. godine kada rješavanje nacionalnog pitanja na federativnim načelima uz socijalističku revoluciju kojoj će se srušiti kapitalistički poredak i uspostaviti vlast jedne stranke dolazi u prvi plan. Možemo li takav program nazvati borbom za demokraciju kako to navode u tekstu autori udžbenika?

KPJ je organizirala štrajkove i bune diljem Kraljevstva SHS tijekom 1919. i 1920. godine. Njezini članovi su se počeli naoružavati i organizirati vojsku s ciljem da provedu svoj program, što je potaklo Skupštinu da donese *Obznanu i Zakon o zaštiti države*, a nije razlog donošenju Obznane to što je to bila treća stranka po snazi u zemlji kako to tvrde autori udžbenika. (za detalje vidjeti L. Kobsa: *Prilog istraživanju stajališta KPJ o nacionalnom pitanju od 1919. do 1935*)

U tekstu se spominje ustanak: „*Nakon uvođenja diktature KP daje proglas o oružanom ustanku na što režim odgovara represijom. Već u svibnju KPJ odustaje od oružanog ustanka.*“ Ovaj šturi osvrt trebalo je produbiti primarnim izvorom tj. proglasom da bismo saznali koji su ciljevi ustanka, navesti imena ljudi koji su ga organizirali i opisati posljedice.

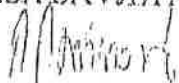
Središnji tekst o KPJ upotpunjuje pisani povijesni izvor *Rezolucija KPJ-a o nacionalnom pitanju 1926. g.* na str. 41. Preneseni su pojedini dijelovi rezolucije i to oni koji govore o položaju nacija dok se ispuštaju dijelovi koji govore o revolucionarnoj borbi. Od sedam točaka rezolucije navode se samo prve dvije. S obzirom da tekst rezolucije nije cjelovit, a središnji tekst u udžbeniku nema nedovoljno povijesnih činjenica i sadrži kriva tumačenja, učenici neće moći donijeti pravovaljane zaključke o djelovanju i karakteru KPJ u navedenom razdoblju.

Parlamentarna borba Stjepana Radića i njegove H(R)SS za hrvatsku državnost i prava (republiku i federaciju) u okviru Kraljevstva SHS također je u udžbeniku konfuzno opisana, osobito njegovo djelovanje u trenucima kad je bio prisiljen na različite političke kompromise da bi se za ta prava izborio. Koncepti usporedbe i sučeljavanja i povijesne perspektive pri tumačenju političkih programa i djelovanja njihovih čelnika u ovoj temi u potpunosti su izostali iako kurikulum obvezuje autore da ih koriste.

Zaključak: Udžbenik *Zašto je povijest važna?* autora Miljenka Hajdarovića, Vedrana Ristića i Nikice Torbice nakladnika Profil Klett ne slijedi u potpunosti propisani kurikulum. Naime, poučavanje o interpretacijama koje uvode autori u svoj udžbenik tj. proučavanje i propitivanje djela i stavova pojedinih povjesničara (sekundarnih povijesnih izvora) o pojedinim povijesnim događajima i procesima nisu propisani službenim kurikulumom za nastavu povijesti u gimnazijama. Službeni kurikulum propisuje nešto posve drugo tj. poučavanje povijesti čovječanstva kroz šest tehničkih koncepata od kojih su pojedini zanemareni i minorizirani. Pojedini povijesni zemljovid i sadrže pogrešne prikaze. Pojedini primarni povijesni izvori nisu adekvatno objašnjeni i pitanja uz njih nisu dobro oblikovana. Sugestivna pitanja nisu prihvatljiva u udžbenicima, a on ih sadrži u većem broju. Naime, i u preostalim dijelovima

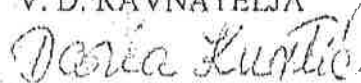
udžbenika nalaze se sugestivna pitanja i fotografije koje učenike upućuju na pogrešne zaključke te ne razvijaju kritičko mišljenje i aktivno učenje, posebno u poglavlju udžbenika koji se odnosi na stvaranje moderne Republike Hrvatske, višestranačje u Republici Hrvatskoj i Domovinski rat. Udžbenik u pojedinim dijelovima sadrži netočne činjenične podatke i kriva tumačenja pojedinih povijesnih procesa, a koji bitno utječu na vjerodostojnost sadržaja i upućuju učenike na pogrešne zaključke ili otežavaju stjecanje znanja.

VIŠA SAVJETNICA

mr. sc. Marijana Marinović

V. D. RAVNATELJA

Daria Kurlić, prof.